Valtiovarainvaliokunta
Kunta- ja terveysjaosto

Hallituksen esitys HE 325/2022 vp

Valtioneuvoston asetuksen valmistelu valtionavustuksesta hyvinvointialueiden toiminnan vakiinnuttamiseen ja kehittämiseen

Hallitus on esittänyt eduskunnalle 2.2.2023 annetussa valtion vuoden 2023 ensimmäisessä lisätalousarvioehdotuksessa (HE 325/2022 vp) 350 miljoonan euron määrärahaa, joka osoitettaisiin valtionavustuksena hyvinvointialueille, Helsingin kaupungille ja HUS-yhtymälle järjestämisvastuun siirtymisestä aiheutuviin tilapäisiin kustannuksiin sekä toiminnan vakiinnuttamiseen ja kehittämiseen.

Valtionavustuksen valmistelun tilanne

Lisämäärärahan osoittamiseksi hyvinvointialueille, HUS-yhtymälle ja Helsingin kaupungille annetaan valtioneuvoston asetus, jonka valmistelemiseksi on asetettu työryhmä toimikaudelle 2.2.–9.4.2023. Työryhmässä ovat edustettuina valtiovarainministeriö, sosiaali- ja terveysministeriö sekä sisäministeriö.

Työryhmän tehtävänä on:

1. Valmistella valtion talousarvion momentin 28.89.33 Valtionavustus hyvinvointialueiden toiminnan vakiinnuttamisen ja kehittämisen kustannuksiin määrärahan jakoperusteet.
2. Valmistella 1. kohtaa koskeva valtionavustuslain (688/2001) 8 §:n mukainen valtioneuvoston asetusluonnos avustusten myöntämisestä, maksamisesta ja käytöstä.
3. Valmistella 1. ja 2. kohtia koskevat valtiovarainministeriön virallisohjeet.
4. Suunnitella, valmistella ja toteuttaa 1. ja 2. kohtia koskevaa viestintää yhteistyössä ministeriöiden viestinnästä vastaavien tahojen kanssa kiinnittäen huomiota erityisesti valtionavustuksen saajille kohdennettavaan viestintään.
5. Raportoida työskentelyn etenemisestä itsehallinnollisten hyvinvointialueiden perustamista, hallintoa, rahoitusta ja tehtäviä koskevan valtiovarainministeriön sisäiselle valmisteluryhmälle sekä sote-uudistuksen johtoryhmälle.

Työryhmä käynnisti työnsä helmikuun alussa kokoontuen kolme kertaa viikolla 6. Työryhmä on tarkentanut tehtäviään, aikatauluttanut työskentelyään ja valmistellut ensimmäistä alueiden kuulemistilaisuutta, joka järjestetään perjantaina 17.2.2023.

Kuulemisessa hyvinvointialueilta, HUS-yhtymältä ja Helsingin kaupungilta toivotaan erityisesti huomioita ja konkreettisia esimerkkejä siitä, minkälaisia suunnitelmia alueilla olisi määrärahan käyttötarkoitus huomioon ottaen sekä sosiaali- ja terveydenhuollon että pelastustoimen toimialojen osalta.

Kuulemisen jälkeen, sen valmisteluun tuottamia huomioita ja esimerkkejä hyödyntäen, työryhmä valmistelee valtioneuvoston asetuksen ja sitä koskevan perustelumuistion. Tässä vaiheessa valmistellaan ensimmäiset luonnokset määrärahan jakoperusteista ja hyväksyttävien kustannusten määritelmistä.

Toinen kuulemistilaisuus alueille on tarkoitus järjestää maaliskuun alkupuolella, jolloin alueita kuultaisiin asetusluonnoksesta, ja viimeisteltäisiin asetusluonnos tämän jälkeen.

Sote-ministeriryhmä käsittelee asetusluonnosta ja määrärahan jakautumisperusteita ensimmäisen kerran arviolta maaliskuun alussa.

Tavoitteena on, että maaliskuun aikana valtioneuvoston asetus olisi annettu ja aluekohtaiset valtionavustukset myönnetty ja maksettu. Aikataulu mahdollistaa sen, että valtionavustuksen saajat voivat jo keväällä tehdä tarvittavat muutokset omiin talousarvioihinsa. Lisäksi aikataulu mahdollistaa sen, että alueille myönnetyt valtionavustukset voidaan ottaa huomioon lainanottovaltuuksien laskennassa kevään 2023 aikana.

Valmistelun lähtökohtia

Valtionavustuksen tavoitteena on tukea uudistamisen käynnistystä ja muutoksen toteuttamista hyvinvointialueilla sekä osaltaan vauhdittaa uudistuksella tavoiteltujen toiminnallisten hyötyjen toteutumista sekä sosiaali- ja terveydenhuollon että pelastustoimen toimialoilla.

Valmistelun lähtökohtana on se, että kyseessä olisi valtionavustuslain 5 § mukainen yleisavustus ja valtionapuviranomaisena toimisi valtiovarainministeriö. Valtionavustuksen hyväksyttävät kustannukset määriteltäisiin valtioneuvoston asetuksella (valtionavustuslaki 8 §) ja rahoitus myönnettäisiin laskennallisin kriteerein. Rahoitus olisi käytettävissä vuosina 2023–2024 ja se vähennettäisiin hyvinvointialueiden rahoituksesta annetun lain (617/2021) 5 §:n mukaisesti valtion yleiskatteellisen rahoituksen perusteena olevista käyttökustannuksista, joten se ei pysyvästi nostaisi hyvinvointialueiden valtion rahoituksen tasoa.

Välillisesti toiminnan vakiinnuttamiseen ja uudistamiseen suunnattava määräraha liittyy myös hoiva- ja palveluvelkaan sekä jonojen purkuun. Kun toiminnan käynnis-

tämisen ylimääräisiin kustannuksiin voidaan osoittaa erillistä määrärahaa, on valtion yleiskatteellinen rahoitus kohdennettavissa suoraan lakisääteisiin järjestämistehtäviin. Ylimääräisiin kustannuksiin kohdistuva valtionavustus helpottaisi myös toimintansa käynnistäneiden hyvinvointialueiden taloudellista tilannetta.

Valmistelun lähtökohtana on myös se, että valtionavustuksen hyväksyttäviä kustannuksia eivät ole lakisääteisten, hyvinvointialueiden järjestämisvastuulle kuuluvien, tehtävien rahoitus, joihin hyvinvointialueet saavat hyvinvointialueiden rahoituslain (617/2021) mukaista rahoitusta, kuten ei myöskään kustannukset, joihin on myönnetty valtioavustusta muilta valtion talousarvion momenteilta, esim. mom. 28.89.30 ja 28.70.05 (uudistuksen valmistelukustannusten momentit), Tulevaisuuden sote-keskus (33.60.39) tai RRF-rahoitus (33.60.61).

Ville-Veikko Ahonen

Finanssineuvos, muutosjohtaja